

Sammanfattning för allmänheten

Vad är regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling?

Regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling 2014 -2020

I programperioden 2014-2020 för lokalt ledd utveckling genom leadermetoden samordnas fyra EU-fonder i det lokala utvecklingsarbetet. Det är de lokala utvecklingskontoren, så kallade leaderkontor, som fördelar pengar från tre program. Leadermetoden som används för lokalt ledd utveckling innebär att projekten prioriteras enligt en lokal utvecklingsstrategi. Förutom regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling, som den här sammanfattningen avser, ingår lokalt ledd utveckling även i landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet.

Regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling bidrar till utvecklingsprojekt som ska utveckla det lokala näringslivet och människorna på arbetsmarknaden. Arbetet genomförs genom 42 lokala utvecklingsstrategier som omfattar regional- eller socialfonden. Genom programmet går det att ge stöd till projekt i städer, vilket inte är möjligt inom landsbygdsprogrammet eller havs- och fiskeriprogrammet.

- Pengar från Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) ska finansiera projekt för utveckling av det lokala näringslivet, entreprenörskap, stimulera nyföretagande och därigenom skapa nya jobb. Projekten ska stärka utbytet och utveckla kopplingen mellan land och stad.
- Pengar från Europeiska socialfonden (ESF) ska finansiera projekt för utveckling av den lokala arbetsmarknaden, stärka människors ställning på den lokala arbetsmarknaden och bidra till kompetenshöjning och erfarenhetsutbyte.

Programmet har utarbetats i samarbete med Tillväxtverket och ESF-rådet, som ansvarar för de andra programmen inom regionalfonden och socialfonden. Lokalt ledd utveckling ska ses som ett komplement till dessa regionala program. Jordbruksverket är förvaltande myndighet för programmet.

Budgeten för programmet är totalt 277,4 miljoner kronor. 142,4 miljoner kronor för projekt inom regionalfonden och 135,0 miljoner kronor för projekt inom socialfonden. I beloppen ingår EU-finansiering och nationell finansiering. Den nationella finansieringen uppgår till 50 procent varav 17 procent kommer från statsbudgeten medan resterande 33 procent finansieras genom andra offentliga medel, i huvudsak från kommunerna.

Övervakningskommittén följer arbetet

För att följa arbetet med landsbygdsprogrammet finns en övervakningskommitté. Kommitténs uppgift är att se till att målen med programmet nås och att arbetet genomförs på ett effektivt sätt.

Övervakningskommittén är kopplad till regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling med stöd från regional- och socialfonden, men är en samlad kommitté för lokalt ledd utveckling för samtliga fonder. Kommitténs uppgift är att granska genomförandet och följa att målen nås.

Övervakningskommittén består av representanter för myndigheter och organisationer som är berörda av programmet. I kommittén ingår företrädare för berörda myndigheter och intresseorganisationer som ska spegla programmets innehåll. Det finns företrädare för regionala och lokala myndigheter, näringslivets och arbetsmarknadens organisationer och andra organisationer som företräder det civila samhället. Övervakningskommitténs ordföranden representerar regeringskansliet. Kommittén bistås av ett permanent sekretariat hos Jordbruksverket.

Utvärderingssekretariatet utvärderar arbetet

Utvärderingssekretariatet har på uppdrag av regeringen sedan 2013 ansvar för utvärderingen av programmet för lokalt ledd utveckling inom regionala utvecklingsfonden och socialfonden och även de andra struktur- och investeringsprogram (ESI-program) som Jordbruksverket förvaltar, nämligen landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet.

Uppföljning och utvärdering är en viktig del av programmets genomförande och det görs löpande under hela programperioden. Det görs för att

- programmet ska kunna förbättras
- bedöma om programmet uppnår sina mål
- bedöma om pengarna används på ett effektivt sätt.

Utvärderingarna ska hjälpa politiker och andra beslutsfattare att lära sig mer om hur programmen fungerar för att genomföra den beslutade politiken. Det är ofta forskare vid högskolor och universitet som gör utvärderingarna.

En grupp av rådgivande forskare från forskningsinstitut, högskolor och universitet hjälper till att föreslå vilka utvärderingar som ska göras. De granskar också kvaliteten på de utvärderingar som görs. Utvärderarna är fristående från Jordbruksverket.

Landsbygdsnätverket sprider information och skapar mötesplatser för ett effektivt genomförande

Det finns ett landsbygdsnätverk kopplat till landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt programmet för lokalt ledd utveckling finansierat av regional- och socialfonden. I det svenska landsbygdsnätverket samlas de aktörer som arbetar med landsbygdsutveckling, utveckling av fiskeri och vattenbruk samt lokalt ledd utveckling. Målet med nätverket är att öka delaktigheten och att programmet ska kunna genomföras på ett bättre och mer effektivt sätt.

Landsbygdsnätverket skapar mötesplatser där olika aktörer på lokal, regional och nationell nivå kan informera varandra och dela erfarenheter. Tanken är att aktörerna tillsammans ska kunna utveckla samarbeten och metoder som sedan kan användas i arbetet med landsbygdsutveckling.

Vad har hänt hittills inom programmet?

Hela budgeten för fonderna har intecknats i beslut om stöd. Beviljat stöd uppgår till 100 % för ERUF och 104 % för ESF. För utbetalt stöd ligger utnyttjandet på 70 % för ERUF och 75 % för ESF, vilket kan anses acceptabelt med tanke på att utbetalningarna kan fortsätta under ytterligare två år.

Att utbetalningarna kan göras fullt ut och nå upp till 100 % bygger på att utbetalningsansökningar kommer in i förväntad takt och att handläggningen kan ske utan problem. Det kan vara värt att nämna att det finns utmaningar i handläggningskapaciteten och att handläggningstiderna har ökat under år 2021. Det finns ett internt mål för handläggning av ansökan om utbetalning att 90 % av ansökningarna ska få ett beslut inom fyra månader. Utfallet för 2021 visar att 69 % av ansökningarna om utbetalning beslutades inom den tiden. Det är en försämring jämfört med tidigare år (84 % år 2020). Att det tar längre tid beror på att resurser har behövt användas för bland annat reformarbete samt att efterarbete och ändrat arbetssätt till följd av revisioner har påverkat handläggningen. De långa handläggningstiderna beror även på att det är mycket kompletteringar i ärendena. Jordbruksverket har nyanställt ett 20-tal personer vilket tagit resurser i anspråk, men det kommer förhoppningsvis leda till minskade ärendebalanser på sikt. På handläggningssidan har Jordbruksverket även tagit hjälp av bemanningsföretag med cirka 10 konsulter från november 2021.

När det gäller resultatmålen för aktivitetsindikatorerna är målen uppnådda inom regionalfonden. För socialfonden är situationen annorlunda där måluppfyllelsen ligger på 59 % baserat på slututbetalda ärenden.

Socialfonden har ett mål att 2 411 personer ska delta i projekt som ska leda till att fler kommer i sysselsättning. Hittills har 1 418 deltagare kunnat verifieras. Utifrån detta är måluppfyllelsen 59 %. Över hälften (53 %) av deltagarna var kvinnor.

Under programperioden har 117 projekt beviljats stöd inom socialfonden. Hittills har 62 projekt avslutats. Av slutrapporterna framgår projekten lett till sysselsättning motsvarande 233 heltidsarbeten. Kvinnor står för 51 % av dessa.

Regionalfonden har två mål. Ett mål är att det ska genomföras 195 projekt som kopplar samman stad och land samt att det ska genomföras 120 projekt i tätorter med fler än 5 000 invånare. De hittills beviljade projekten (244 stycken) visar att 216 projekt kopplar samman stad och land, vilket ger en måluppfyllelse på 111 %. Av de beviljade projekten kommer 138 projekt att genomföras i en tätort över 5 000 invånare, vilket ger en måluppfyllelse på 115 %.

Regionalfonden ska främja ett ökat entreprenörskap. Det har beviljats stöd till 244 projekt till ett stödbelopp om nästan 135 miljoner kronor. 152 projekt har avslutats. Dessa har fått 58 miljoner kronor i stöd och den privata insatsen har varit cirka 12 miljoner kronor. Det innebär att den totala finansieringen uppgår till cirka 70 miljoner kronor. Av de 152 inlämnade slutrapporterna framgår bland annat att 94 nya företag har startats och att projekten har bidragit till ny sysselsättning som motsvarar 169 heltidsarbeten varav 62 % för kvinnor och 38 % för män.

Övervakningskommitténs arbete under året

Kommittén har haft två möten under 2021. Båda mötena har varit digitala. Det första mötet hölls i maj då årsrapporten för 2020 godkändes och läget i programmet presenterades. Det andra mötet hölls i november. Läget i programmet presenterades och kommunikationsplanen för 2022 gick igenom. Näringsdepartementet informerade bland annat om att det är i den strategiska planen som lokalt ledd utveckling inom Leader kommer ligga i kommande programperiod.

Utvärderingsarbetet under året

Under året har flera uppföljningar publicerats som handlar om lokalt ledd utveckling genomförande under programperioden. I den pågående utvärderingen av hållbara effekter från Leader har utvärderarna identifierat vad som avses med hållbara effekter och hur väl interventionslogiken är anpassad för att skapa hållbara effekter. Hittills har tre rapporter publicerats där interventionslogiken först har studerats utifrån tre nivåer, program-, lokal utvecklingsstrategi- och projektnivå.

I rapporten Lokala indikatorer inom Lokalt ledd utveckling undersöks LAG:s erfarenheter med att använda sina egenkonstruerade indikatorer. Syftet med rapporten är att öka kunskapen om de indikatorer som användes under 2014 – 2020 och att beskriva den indikatorbank som kommer användas under 2023 – 2027.

I rapporten Urvalskriterierna som styr vilka projekt som får stöd inom lokalt ledd utveckling undersöks leaderområdenas upplevelse av att arbeta med urvalskriterier.

Landsbygdsnätverkets arbete under året

Landsbygdsnätverket med sina över 100 nationella organisationer och myndigheter har fortsatt genomföra verksamhet baserad på den handlingsplan som utarbetats för programperioden. Styrgruppen, som består av representanter från 15 organisationer och myndigheter, genomför verksamhet främst via ett antal tematiska arbetsgrupper enligt antagen aktivitetsplan för 2021-2022. Representanter för lokalt ledd utveckling ingår i flera av arbetsgrupperna.

Kommunikation under året

Jordbruksverket har tagit fram en kommunikationsstrategi för lokalt ledd utveckling som godkänts av övervakningskommittén för lokalt ledd utveckling. Jordbruksverket äger inte kommunikationen, den är en fråga för alla aktörer som är inblandade i genomförandet av programmet för lokalt ledd utveckling inom regional- och socialfonderna. Kommunikationsstrategin är vägledande för andra myndigheter och aktörer. Utbildning och tillsyn av LAG ingår inte i planen. Planering och genomförande av insatser sker utifrån den beslutade kommunikationsstrategin.

Jordbruksverket och Landsbygdsnätverket har genomfört ett flertal kommunikationsinsatser under 2021 inom lokalt ledd utveckling:

- Publicering av åtta projektexempel på webb varav ett från Socialfonden och tre från Regionalfonden. Artiklarna har även spridits i Landsbygdsnätverkets nyhetsbrev och i sociala medier.

- Artikel i nyhetsbrev om status inlämnade strategier och uppstart urvalskommittén.
- Workshop om hur skrivargrupper kan integrera Smarta landsbygder i utvecklingsstrategier för 2023-2027.
- Workshop om hur skrivargrupper kan mobilisera digitalt inför strategiskrivande 2023-2027.
- Workshop om hur skrivargrupper kan integrera miljö/klimat i utvecklingsstrategier för 2023-2027.
- Publicering av två poddar; en om Odlingsakademien (ett projekt finansierat av Landsbygdsfonden) och en om vilka möjligheter det finns i Landsbygdsfonden kommande programperiod för initiativ som tidigare finansierats av Havs- och fiskerifonden.
- En digital leaderträff med tema som EU:s långtidsvision, vinsten med mångfald samt samarbete och självledarskap.
- Fortsättning på informationskampanj om lokalt ledd utveckling och leadermetoden i samarbete med föreningen lokalt ledd utveckling Sverige (LUS). Under 2021 färdigställdes en film med exempel på projekt genomförda inom lokalt ledd utveckling med leadermetoden.
- Utbildningar inför strategiskrivande; strategimall och handbok samt indikatorer. Dessutom en workshop om erfarenhetsutbyte och ett uppsamlingsmöte.